

Quæ junguntur et separantur? Cæteræ ferme omnes.

Habet hæc præpositio cum eis aliquam communionem, an non? Habet omnino.

Unde hoc? Quia, ut supra responsum est, et jungitur et separatur. Sciendum vero accusativas præpositiones quæ jungi possunt esse undecim. *Ad*, ut *admoneo*; *ante*, ut *antecedo*; *circum*, ut *circumeo*; *circa*, ut *circumcirca*; *contra*, ut *contradico*; *inter*, ut *interdico*; *ob*, ut *oberro*; *per*, ut *permitto*; *post*, ut *postpono*; *trans*, ut *transfero*; *præter*, ut *præterfluo*.

Quæ jungi non possunt? Quindecim. *Apud*, *adversum*, *cis*, *citra*, *erga*, *extra*, *infra*, *juxta*, *prope*, *secundum*, *ultra*, *propter*, *supra*, *usque*, *penes*. Sed ex his duas tantum Donatus assignat, *apud* et *penes*; cæteras idcirco prætermisisse videtur, quia magis adverbialiter sunt; unde et pleræque earum comparisonem recipiunt, et verbis adjectæ, sine casibus proferuntur; nam comparisonem recipiunt, ut *citra*, *citerius*, *citime*, unde etiam nomen *citerior*, *citimus* derivatur. Similiter *extra*, *exterior*, *extimis*, vel *extremus* derivatur. Similiter *supra*, *superius*, *supreme*, unde etiam nomen *superior*, *supremus* derivatur. Verbis bene adverbialiter junguntur, ut *citra habitat*, *extra jacet*, *infra latet*, *juxta sedet*, *prope incedit*, *ultra progreditur*, *supra conscendit*, et *jubet usque morari*, et *usque ambo defessi simus*. Denique *adversum* et *secundum*, manifeste nomina loco adverbiorum vel præpositionum posita dignoscuntur, quarum partium plurima similitudo et quædam videtur esse germanitas, ut et præpositiones in adverbialiter et adverbialiter in præpositiones frequentissime transeant. Item ablativi casus præpositiones, quæ jungi possunt, sunt octo: *a*, ut *amitto*; *ab*, ut

abnego; *abs*, ut *abstraho*; *de*, ut *demulceo*; *e*, ut *emitto*; *ex*, ut *exeo*; *pro*, ut *protego*; *præ*, ut *præfero*. Quæ jungi non possunt, septem: *cum*, *coram*, *clam*, *palam*, *sine*, *absque*, *tenus*. Quæ si quis scire desiderat, quantam cum adverbialiter habeant vicinitatem, legat Prisciani de præpositione tractatus. Item utriusque casus præpositiones omnes jungi possunt: *in*, ut *incolo*; *sub*, ut *subsisto*; *super*, ut *superpono*; *subter*, ut *subterjaceo*.

Evax, quæ pars orationis est? Interjectio.

Interjectio quid est? Pars orationis significans mentis affectum voce incondita.

Interjectioni quid accidit? Tantum significatio.

Significatio interjectionis in quo est? Quia aut lætitiæ significamus, ut *evax*, aut dolorem, ut *heu*, aut admirationem, ut *pape*, aut metum, ut *atat*, et si qua sunt similia.

Cujus significationis est hæc interjectio? Lætandi.

Unde hoc? Quia *evax* cum dicimus, lætari nos profecto significamus.

Heu, cujus significationis interjectio est? Dolendi.

Unde hoc? Quia *heu* cum dicimus, dolere nos prorsus significamus.

Pape, cujus significationis? Interjectio est admirandi.

Unde hoc? Quia *pape* cum dicimus, aliquid profecto miramur.

Atat, cujus significationis interjectio est? Metuendi.

Unde hoc? Quia *atat* cum dicimus, aliquid nos metuere significamus. Sunt et aliæ plurimæ interjectionum significationes, quæ tamen ex his quatuor veluti quibusdam perturbationum fontibus, dimanare noscuntur.

DE OCTO PARTIBUS ORATIONIS

LIBELLUS.

Partes orationis sunt octo. Nomen, pronomen, verbum, adverbium, participium, conjunctio, præpositio, interjectio. Ex his duæ sunt principales partes orationis, nomen, verbum. Latini articulum non adnumerant, Græci interjectionem. Multi plures, multi pauciores partes orationis putant; verum ex his omnibus tres sunt, quæ sex casibus inflectuntur: nomen, pronomen et participium. Nomen est pars orationis, cum casu corpus aut rem proprie communiterve significans. Proprie, ut *Roma*, *Tiberis*; communiter, ut *urbs*, *flumen*. Nomini accidunt sex: qualitas, comparatio, genus, numerus, figura et casus. Nomen, unius nominis appellatio, multarum vocabulum est rerum, sed modo nomina generaliter dicimus. Qualitas nominum bipartita est; aut enim propria sunt nomina, aut appellativa. Propriorum nominum, secundum Latinos, quatuor sunt species: prænomen, nomen, cognomen, agnomen, ut *Publius Cornelius Scipio Africanus*. Communia prænomina aut singulis litteris notantur, ut *C. Cæsar*, *L. Catilina*, aut binis, ut *Gn. Pompeius*, aut trinis, ut *Sex. Roscius*. Appellativorum multæ sunt species; alia enim sunt corporalia, ut *pietas*, *justitia*, *dignitas*; alia sunt primæ positionis, ut *mons*, *schola*; alia derivativa, ut *Montanus*, *scholasticus*; alia diminutiva, ut *monticulus*. Diminutivorum nominum tres sunt gradus, quorum forma quo magis minuitur, crescit sæpe numerus syllabarum. Sunt etiam quædam diminutiva, quorum origo non cernitur, ut *fabula*, *macula*, *tabula*, *vinculum*. Sunt nomina tota Græcæ declinationis, ut *Temesto*, *Calypso*, *Pan*. Sunt tota conversa in Latinam regulam: *Polydectes*, *Pollux*, *Odysseus*, *Ulysses*. Sunt inter Græcam Latinamque formam, quæ netha appellantur, ut *Achilles*, *Agamemnon*. Sunt alia nomina quæ una appellatione

plura signant, ut *nepos*, *acies*, *aries*. Sunt etiam alia synonyma vel polyonymata, ut *terra*, *humus*, *tellus*, *ensis*, *mucro*, *gladius*. Alia patronymica, ut *Pelides*, *Atrides*. Hæc et ab avis et patribus sæpe fiunt. In his quæ Græca sunt, sive mascula, sive femina fuerint, Græcam magis servabimus regulam. Alia horum mascula, aut in *des* exeunt, ut *Atrides*, ab *Atreo*, aut in *lius*, ut *Pelius*, à *Peleo*; aut in *ion*, ut *Nereion*, a *Nereo*. Feminina autem in *is* exeunt, ut *Atheis*; aut in *as*, ut *Pelias*; aut in *ne*, ut *Nerine*. Sunt alia thetica, id est possessiva, quæ in *ius* exeunt, ut *Evandrius ensis*, *Agamemnoniæ*, *Mycenæ*; alia mediæ significationis, et adjecta nominibus, ut *magnus*, *fortis*. Dicimus enim, *magnus vir*, *fortis exercitus*. Hæc etiam epitheta dicuntur. Alia qualitatis, ut *bonus*, *malus*; alia quantitatis, ut *magnus*, *parvus*; alia gentis, ut *Græcus*, *Hispanus*; alia patriæ, ut *Thebanus*, *Romanus*; alia numeri, ut *unus*, *duo*; alia ordinis, ut *primus*, *secundus*. Sed *primus* de multis; de duobus *prior* dicitur; sicut et de duobus *alterum* dicimus; ita de multis *alium*. Sunt alia ad aliquid dicta, ut *pater*, *frater*; sunt alia ad aliquid quodammodo se habentia, ut *dexter*, *sinister*. Hæc et comparativum gradum admittunt, ut *dexterior*, *sinisterior*. Sunt alia generalia, ut *corpus*; alia specialia, ut *lapis*, *homo*, *lignum*; alia facta de verbo, ut *doctor*, *factor*, *lector*; alia similia participiis, ut *demens*, *sapiens*, *potens*; alia verbis similia, ut *comedo*, *palpo*, *contemplator*, *speculator*.

Comparationis gradus sunt tres: positivus, comparativus, et superlativus. Positivus, ut *fortis*; comparativus, ut *fortior*; superlativus, ut *fortissimus*. Sed comparativus gradus generis est semper communis. Comparantur autem nomina quæ aut qualitatem aut quantitatem significant, sed non omnia

nomina per omnes gradus exeunt. Alias enim positivus tantum invenitur, ut *mediocris*; alias positivus et comparativus tantum, ut *senex*, *senior*, *juvenis juvenior*; alias positivus et superlativus, ut *pius*, *piissimus*. Nam pro secundo gradu, *magis* adverbium ponitur, ut *magis pius*; alias comparativus et superlativus, ut *ulterior*, *ultimus*; alias superlativus tantum, ut *novissimus*. Extra hanc formam sunt, ut *bonus et malus*, et *magnus*. Dicimus enim, *bonus*, *melior*, *optimus*; *malus*, *pejor*, *pessimus*; *magnus*, *major*, *maximus*. Comparatio nominum proprie in comparativo et superlativo gradu est constituta. Nam positivus perfectus et absolutus est. Sæpe autem comparativus gradus præponitur superlativo, ut, *stultior stultissimo*, et *major maximo*. Sæpe minus positivo significat, quamvis recipiat comparisonem, ut *mare Ponticum dulcius quam cætera maria*. Sæpe idem pro positivo positus minus positivo significat, et nulli comparatur, ut :

Jam senior, sed cruda Deo viridisque senectus.

Sunt nomina significatione diminutiva, intellectu comparativa, ut, *grandiusculus*, *majusculus*, *minusculus*. Comparativo *tam*, aut *minus*, aut *minime*, aut *magis*, aut *maxime* addici non oportet; addicuntur autem positivo tantum. Dicimus enim *tam malus*, *minus bonus*, *minus malus*, *magis bonus*, *magis malus*, *maxime bonus*, *maxime malus*. Comparativus gradus ablativo casui adjungitur, utriusque numeri; sed tum utimur, cum aliquem vel alieno, vel suo gradui comparamus, ut : *Hector fortior Diomede*, vel *audacior Trojanis fuit*; aut dicimus, *fortior hic quam ille*. Superlativus autem tantum genitivo plurali adjungitur; sed nunc hoc utimur, cum aliquem suo gradui comparamus, ut : *Hector fortissimus Trojanorum fuit*. Plerumque superlativus pro positivo ponitur, et nulli comparatur, ut *Jupiter optimus maximus*. Interdum comparativus nominativo adjungitur, ut *doctior hic quam ille*. Genera nominum sunt quatuor : masculinum, femininum, neutrum, commune. Masculinum est cui numero singulari, casu nominativo, pronomen vel articulus præponitur *hic*, ut, *hic magister*. Femininum est cui numero singulari, casu nominativo, pronomen vel articulus præponitur *hæc*, ut, *hæc musa*. Neutrum est cui numero singulari, casu nominativo, pronomen vel articulus præponitur *hoc*, ut, *hoc scamnum*. Commune est quod simul masculinum femininumque significat, ut, *hic et hæc sacerdos*. Sed ex his vel principalia, vel sola genera duo sunt : masculinum et femininum, nam neutrum de utroque nascitur. Est etiam trium generum commune, quod omne dicitur : ut, *hic et hæc et hoc felix*. Est epicœnum, id est promiscuum, quod sub una significatione marem et feminam comprehendit, ut *passer et aquila*. Sunt præterea alia sono masculina, intellectu feminina, ut *eunuchus comœdia*, *Orestes tragœdia*, *Centauris navis*; alia sono feminina, intellectu masculina, ut, *Fenestella scriptor*, *Aquila orator*; alia sono neutra, intellectu feminina, ut *Phronesium*, *Glycerium*, *Sophonium*, quæ mulieres sunt; alia sono feminina, intellectu neutra, ut *poema*, *stemma*; alia sono masculina, intellectu neutra, ut *pelagus*, *vulgus*. Sunt præterea nomina in singulari numero alterius generis, et in plurali alterius; ut, *balneum*, *tartarus*, *cælum*, *porrum*, *cæpe*, *formanium*. Sunt item nomina incerti generis, inter masculinum et femininum, ut *cortex*, *radix*, *silex*, *funis*, *stirps*, *pinus*, *pampinus*, *dies*. Sunt incerti generis, inter masculinum et neutrum, ut *strenus*, *clypeus*, *vulgus*, *specus*. Sunt nomina incerti generis inter femininum et neutrum, ut *buxus*, *pyrus*, *prunus*, *malus*, sed neutro genere fructum, feminino ipsas arbores dicimus sæpe. Sunt etiam genera nominum fixa, sunt mobilia. Fixa sunt, quæ in alterum genus flecti non possunt, ut *pater*, *mater*, *frater*, *soror*. Mobilia autem, aut propria sunt, et duo genera ex se faciunt, ut *Caius*, *Caia*, *Martius*, *Martia*; aut appellativa sunt, et tria genera faciunt, ut *bonus*, *bona*, *bonum*; *malus*, *malu*, *malum*. Sunt item alia nec in eorum fixa, nec in eorum mo-

A bilia, ut *draco dracœna*, *leo leœna*, *gallus*, *gallina*, *rex*, *regina*. Sunt diminutiva, quæ non servant genera, quæ ex nominibus primæ positionis receperunt, ut, *scutum*, *scutella*, *pistrinum*, *pistrilla*, *canis*, *canicula*, *rana*, *ranunculus*, *statua*, *statiuncula*. Nomen in *a* vocalem desinens, nominativo casu, numero singulari, aut masculinum est, ut *Agrippa*; aut femininum, ut *Martia*; aut neutrum, ut *toreuma*, sed tum Græcum est; aut commune, ut *advena*; aut epicœnum, ut *aquila*. Nomen in *e* vocalem desinens in nominativo casu, numero singulari, aut femininum est, ut *Euterpe*; aut neutrum, ut *sedite*. Nomen in *i* vocalem desinens nominativo casu, numero singulari, aut neutrum Græcum est, ut *gummi*, *sinapi*; aut trium generum, ut *abdolon*, ut *frugi*, *nhili*. Nomen in *o* vocalem desinens nominativo casu, numero singulari, aut masculinum est, ut *Scipio*; aut femininum, ut *Juno*, aut commune, ut *pumilio*. Nomen in *u* vocalem desinens nominativo casu, numero singulari tantum neutrum est, ut *cornu*, *genu*, *gelu*. Sed hæc nomina, et quæ in consonantes desinunt, diversas regulas et multiplices habent. Numeri sunt duo : singularis et pluralis. Singularis, ut *hic sapiens*; pluralis, ut *hi sapientes*. Est et dualis numerus, qui singulariter enuntiari non potest, *hi ambo*, *hi duo*. Sunt etiam nomina numero communia, ut *ies*, *nubes*, *dies*. Sunt semper singularia generis masculini, ut *Publius*, *sanguis*. Sunt semper pluralia, ut *manes*, *Quirites*. Sunt semper singularia generis feminini, ut *pax*, *lux*. Sunt semper pluralia, ut *Kalendæ*, *nundinæ*, *seriæ*, *nuptiæ*, *quadrigæ*. Sunt semper singularia generis neutri, ut *pus*, *virus*, *aurum*, *argentum*, *oleum*, *ferrum*, *triticum*; hæc et fere cætera, quæ ad mensuram pondusve referuntur, quæque, multa consuetudine, *arma*, *Floralia*, *Saturnalia*. Sunt quædam positione singularia, intellectu pluralia, ut *populus*, *concio*, *plebs*. Sunt quædam positione pluralia, intellectu singularia, ut *Athenæ*, *Thebæ*, *Cumæ*. Figuræ nominibus accidunt duæ : simplex et composita. Simplex, ut *doctus*, *potens*; composita, ut *indoctus*, *impotens*. Componuntur autem nomina modis quatuor : ex duobus integris, ut *suburbanus*; ex duobus corruptis, ut *efficax*, *municipis*; ex integro et corrupto, ut *ineptus*, *insulsus*; ex corrupto et integro, ut, *nugigerulus*. Componuntur etiam ex pluribus, ut *inexpugnabilis*, *imperterritus*. In declinatione compositorum nominum animadvertere debemus quod ea quæ ex duobus nominativis composita fuerint per omnes casus ex utraque parte declinari possunt, ut *eques Romanus*, *prætor urbanus*. Quæ ex nominativo et quolibet alio casu composita fuerint ea parte declinari tantum qua fuerit nominativus casus, ut *præfectus equitum*, vel *senatus consultum*. Providendum est autem, ne ea nomina componamus quæ aut composita sunt, aut componi omnino non possunt. Casus nominum sunt sex : nominativus, genitivus, dativus, accusativus, vocativus, ablativus. Ex his duo recti appellantur, Nominativus et vocativus, reliqui autem obliqui. Ablativum Græci non habent : hunc quidam Latinum, nonnulli sextum casum appellant. Est autem nominativus, ut, *hic Cato*; genitivus, *hujus Catonis*; dativus, *huic Catoni*; accusativus, *hunc Catonem*; vocativus, *o Cato*; ablativus, *ab hoc Catone*. Quidam etiam assumunt septimum casum, qui est ablativo similis, sed sine præpositione, ut sit ablativus casus *ab oratore venio*, septimus casus *oratore magistro utor*. Sunt autem formæ casuales sex, e quibus sunt nomina alia monoptota, alia diptota, alia triptota, alia tetrapto, alia pentapto, alia hexapto. Sunt præterea hæc aptota, quæ neque per casus, neque per numeros declinantur, ut *frugi*, *nhili*, *nequam*, *fas*, *nefas*, *nugas*. In qua forma sunt etiam nomina numerorum, a quatuor usque ad centum. Nam ab uno usque ad tres, per omnes casus numeri declinantur. Item a ducentis, et deinceps, præter mille. Sunt nomina quorum nominativus in usu non est, ut si quis dicat *hunc laterem*,... vel *ab hac dictione*. Item per cæteros casus nomina multa deficiunt, ut *sponte*, *tabo*. Sunt

præterea nomina, quorum alia genitivum casum trahunt, ut *ignarus belli, securus armorum*; alia dativum, ut *inimicus malis, congruus paribus*; alia accusativum, sed figurate, ut *exosus bella, præsciis futura*; alia ablativum, ut *secundus a Romulo, alter a Sijlla*; alia septimum casum, ut *dignus munere, matius virtute*. Omnia nomina ablativo, numero singulari, quinque litteris vocalibus terminantur, sed ea duntaxat quæ non sunt aptota; in illis enim regula non tenetur. Quæcunque nomina ablativo singulari a vocali fuerint terminata, genitivum pluralem in *rum* syllabam mittunt, dativum et ablativum in *is*, ut, *ab hac musa, harum musarum, his musis*. Necessesse est autem contra hanc regulam ut declinentur hæc nomina in quibus genera discernentia sunt, ut *ab hac dea, harum dearum, his et ab his deabus*, ne si diis dixerimus, deos, non deas significare videamur.

Quæcunque nomina ablativo casu singulari *e* littera correpta fuerint terminata, genitivum pluralem in *um* syllabam mittunt, dativum et ablativum in *bus*, ut *ab hoc pariete, horum parietum, et ab his parietibus*. Contra hanc regulam invenimus, ut *ab hoc vase, horum vasorum, his vasis*. Si vero *e* producta fuerint terminata, genitivum pluralem in *um* syllabam mittunt, dativum et ablativum in *bus*, ut, *ab hac re, harum rerum, his et ab his rebus*. Sed hæc regula feminini generis putatur. Quæcunque nomina ablativo casu singulari, *i* littera fuerint terminata, genitivum pluralem in *ium* mittunt, et dativum et ablativum in *bus*, ut *ab hac puppi, harum puppium, his et ab his puppibus*. Hujusmodi nomina casum accusativum pluralem, propter differentiam, melius in *is* quam in *es* terminant, ut *has puppis, navis, clavis, puppim, navim, clavim*; non *puppem, navem, clavem*. Horum autem nominum quæ genitivo casu plurali, *ium* syllabam exire possunt, tria regula est: prima eorum quæ nominativo casu singulari *ns* litteris terminantur, ut *mons, montium*; altera eorum quæ ablativo casu singulari *e* correpta finitur, et feminina sunt, ut *ab hac cæde, harum cædium, his et ab his cædibus*; tertia eorum quæ ablativo casu singulari, *i* littera terminantur, ut *ab hac resti, harum restium, his et ab his restibus*. Sed hæc regula etiam accusativum singularem interdum syllabam per *im* litteram terminat, ut *hanc restim, et hanc puppim*: horum multa eorum consuetudine commutata. Quæcunque nomina ablativo casu singulari *o* littera fuerint terminata, genitivum pluralem in *um* syllabam mittunt, dativum et ablativum in *is*, ut *ab hoc docto, horum doctorum, his et ab his doctis*. Contra hanc regulam invenimus, ut *ab hac domo, harum domorum, his et ab his domibus*; et *ab hoc jugere, horum jugerum, his et ab his jugeribus*. Sed tunc debemus multa quosdam veteres aliter declinasse, ut *ab hac domu, harum domuum, his et ab his domibus, et ab hoc jugere, horum jugerum, et ab his jugeribus*. Verum meminimus euphoniâ in dictionibus plus interdum valere quam analogiam vel regulas præceptorum. Quæcunque nomina ablativo casu in *u* littera fuerint terminata, genitivum pluralem in *um* syllabam mittunt; geminata *u* littera, dativum et ablativum in *bus*, ut *ab hoc fluctu, horum fluctuum, his et ab his fluctibus*; nam nihil necesse est retinere *u* litteram, et *fluctibus* dicere, cum *artibus* necessitate dicamus, ne quis nos artes non artus significare velle existimet. In hanc regulam non eveniunt, ut dictum est, aptota nomina, ut *fas, nefas, nihili*; non veniunt tantum pluralia, ut *Saturnalia, Vulcanalia, compedalia*; non veniunt quæ a Græcis sumpsimus, ut *emblema, epigramma, stemma, poema*; nam hujus formæ nomina etiam veteres feminino genere declinabant. In his regulam analogia vel ex collatione positorum nominum, vel ex diminutione cognoscitur. Meminerimus hæc Græca nomina ad Græcam formam declinari, etsi illa nonnulli ad Latinos casus nituntur inflectere. Duodecim litteris omnia nomina Latina, casu nominativo singulari terminantur, vocalibus quinque, semivocalibus sex, muta una: *a, e, i,*

o, u, l, m, n, r, s, x, t: *a*, ut *tabula*; *e*, ut *sedile*; *i*, ut *frugi*; *o*, ut *ratio*; *u*, ut *genu*; *l*, ut *mel*; *m*, ut *scamnum*; *n*, ut *flumen*; *r*, ut *arbor*; *s*, ut *flos*; *x*, ut *nox*; *t*, ut *caput*; adjiciunt quidam *c*, ut *loc, haec*.

Pronomen est pars orationis quæ pro nomine posita, tantumdem pene significat, personamque interdum recipit. Pronomini accidunt sex: qualitas, genus, numerus, figura, persona, casus. Qualitas pronominum duplex est: aut enim finita sunt nomina, aut infinita. Finita sunt quæ recipiunt personas, ut *ego, tu, ille*; infinita sunt, quæ non recipiunt personas, ut *quis, quæ, quod*. Sunt etiam pronomina minus quam finita, ut *ipse, iste*. Sunt præpositiva, ut *quis, hic*. Sunt subjunctiva, ut *is, idem*. Sunt alia gentis, ut *cujas, nostras, cujatis, nostratis*; alia ordinis, ut *quotus, totus*; alia numeri, ut *quot, tot*; alia ad aliquid dicta infinita, ut *cujus, cuja, cujum*; alia ad aliquid dicta finita, ut *meus, tuus, suus*: hæc etiam possessiva dicuntur. Sunt item alia qualitatis, ut, *qualis, talis*; alia quantitatis, ut, *quantus, tantus*. Sunt alia demonstrativa, quæ rem præsentem notant, ut *hic et hæc et hoc*; alia relativa, quæ rem absentem significant ut, *is, ea, id*. Sunt alia magis demonstrativa, ut *eccum, eccam, ellum, ellam*. Genera pronominibus, ita ut nominibus accidunt omnia. Masculinum, ut *quis*; femininum, ut *quæ*; neutrum, ut *quod*; commune, ut *qualis, talis*. Sunt etiam trium generum ut *ego, tu, ille*. Numerus accidit pronominibus uterque. Singularis, ut *iste*, pluralis, ut *ista*. Sunt etiam numero communia, ut *qui et quæ*. Dicimus enim, *qui vir, qui viri; quæ mulier, quæ mulieres*. Sunt pronomina tota singularia ut *meus, tuus*; tota pluralia, ut *noster, vester*. Figura etiam in pronominibus duplex est; aut enim simplicia sunt pronomina, ut *quis*; aut composita, ut *quisquis*. Nam composita pronomina secundum formam nominis ex ea parte declinantur qua pronomen finitur casus nominativi; cujus rei exempla sunt, ut *quisquis, quispiam, aliquis, quisnam*; nam *idem*, quod constat ex duobus corruptis, cum producit, masculinum pronomen est, cum corripitur, adverbium loci. Personæ pronominibus finitis accidunt tres: prima, ut *ego*; secunda, ut *tu*; tertia, ut *ille*. Sed hæc prima persona et secunda generis sunt communis; et prima persona in hoc pronome, cum est numeri singularis, non habet nominativum casum, pluralem habet. Casus item pronominum sex sunt, quemadmodum nominum: nominativus, ut *hic*; genitivus, ut *hujus*; dativus, ut *huic*; accusativus, ut *hunc*; vocativus, *o*; ablativus, *ab hoc*. Sunt pronomina quæ non per omnes casus declinantur, ut *eccum, eccam, ellum, et cujus, cuja, cujum, cujatis, nostratis*. Sunt etiam sine nominativo et vocativo, ut *sui, sibi, se, a se*: hæc non sunt numeri communis. Sunt item sine nominativo, ut *ego, mei, vel mis, mihi, me, a me*. Nullum autem pronomen recipit comparationem, quamvis qualitatem et quantitatem significant. Inter pronomina et articulos hoc interest, quod pronomina ea putantur, quæ cum sola sunt, vicem nominis complent, ut *quis, ille, iste*. Articuli vero cum pronominibus aut nominibus aut participiis adjunguntur; ut *hic, hujus, huic, hunc, o, ab hoc*; et pluraliter, *hi, horum, his, hos, ab his*. Hæc eadem pronomina articulis, et pro demonstratione ponuntur, ut *neuter, uter, omnis, alter, nullus, alius, ambo, uterque*. Sunt qui nomina, sunt qui pronomina existimant; ideo quod articuli in declinatione non indigent.

Verbum est pars orationis, cum tempore et persona, sine casu, aut agere aliquid, aut pati, aut neutrum significans. Verbo accidunt septem: qualitas, conjugatio, genus, numerus, figura, tempus, persona. Qualitas verborum in modis et in formis est. Modi autem, ut multi existimant, septem: indicativus, qui est pronuntiativus, ut *lego*. Imperativus, ut *lege*. Promissivus, ut *legam*; sed nos hunc modum non accipimus. Optativus, ut *utinam legerem*. Conjunctivus, ut *cum legam*. Infinitivus, ut *legere*. Impersonalis, ut *legitur*; sed hunc quidam modum pro ge-

nere ac significatione verbi accipiunt. Impersonalis A
 ejus verba in *tur* exeunt, aut in *it*, aut in *et*. Sed
 quæ in *tur* et in *it* exeunt, hæc ab indicativo oriun-
 tur, ut *lego*, *legitur*, *contingo*, *contigit*. Quæ in *et*
 exeunt duas formas habent, quia enim ab indicativo
 oriuntur; *misereor*, *miseret*; alia a se oriuntur, ut
tædet, *judet*, *pœnitet*; quamvis veteres dixerunt *pu-*
deo, *tædeo*. Qualitas verborum etiam in formis est
 constituta, quas formas alii verborum generibus, id
 est, significationibus miscent. Formæ igitur Latine
 sunt quatuor; nam et his Græca lingua deficit. Per-
 perfecta, meditativa inchoativa, frequentativa. Perfecta,
 ut *lego*. Meditativa, ut *lecturio*. Frequentativa, ut
lectito. Inchoativa, ut *fervesco*, *calesco*; sed frequen-
 tativa semper primæ conjugationis sunt; inchoativa
 verba non per omnia tempora declinantur, quia
 quæ inchoantur, præteritum tempus non habent, quia
 oriuntur a neutralibus verbis. Sunt etiam frequen-
 tativa de nomine venientia, ut *patricat*, *crocitat*. Sunt
 quasi diminutiva, quæ a perfecta forma veniunt,
 ut *sorbillo*, *sigillo*. Sunt autem sine origine perfectæ
 formæ, ut *potisso*, *vacillo*; et frequentativa sæpe in
 tres gradus deducunt verbum, ut *curro*, *cursio*, *cursio*;
 sæpe in duos tantum, ut *nolo*, *nolito*. Sunt verba in-
 choativis similia, quæ inchoativa non esse, tempore
 prænoscescimus, ut *compesco*, *compescui*. Sunt item
 alia inchoativa, quæ perfecta veniunt, ut *horreo*,
horresco. Sunt quæ originem non habent, ut *con-*
suesco, *quiesco*. Conjugationes verbis accidunt tres:
 prima, in *a*; secunda, in *e*, tertia, in *i*. Prima est
 quæ in indicativo modo, tempore præsentis, numero
 singulari, secunda persona, verbo activo et neutrali
 a productam amat; aut novissimam litteram passivo,
 communi et deponenti, aut novissimam syllabam, ut
voco, *vocas*, *vocor*, *vocaris*; et futurum tempus ejus-
 dem modi, in *bo* et in *bor* syllabam mittit, ut *voco*,
vocabo, *vocor*, *vocabor*. Secunda est, quæ in indica-
 tivo modo, tempore præsentis, numero singulari, se-
 cunda persona, verbo activo et neutrali e productam
 habet, aut novissimam litteram, passivo, communi
 et deponenti, aut novissimam syllabam, ut *moneo*,
mones, *moneor*, *moneis*; et futurum tempus ejus-
 dem modi, in *bo* et in *bor* syllabam mittit, ut *moneo*,
monebo, *moneor*, *monebor*. Tertia est quæ in indica-
 tivo modo, tempore præsentis, numero singulari, se-
 cunda persona, verbo activo et neutrali, i litteram
 interdum productam, interdum correptam habet,
 aut novissimam litteram passivo, communi et depo-
 nenti e correptam habet, aut i productam, aut no-
 vissimam syllabam, ut *lego*, *legis*, *legor*, *legens*; *aus-*
dio, *audis*, *audio*, *audis*; et futurum tempus ejus-
 dem modi in *am* syllabam mittit, vel in *ar*, ut *lego*,
legam, *legor*, *legar*; *audio*, *audiam*, *audior*, *audiar*;
 et altera species tertiæ conjugationis, quæ i pro-
 ducta enuntiatur, hanc nonnulli quartam esse con-
 jugationem putant; quod futurum tempus in *am* et
 in *bo*, in *ar* et in *lor* mittit rite syllabam; ut *servio*,
serviam, *servibo*; *vincio*, *vincis*, *vinciam*, *vincibo*, *vin-*
cior, *vincis*, *vinciar*, *vincibor*: quod quidam refutan-
 tes negant in *bo* et in *bor* rite exire posse tertiam con-
 jugationem, nisi in eo verbo, quod in prima persona
 indicativi modi, temporis præsentis, numeri sin-
 gularis, e aut o habuerint, ut *eo*, *queo*, *eam*, *queam*,
ibo, *quibo*; et passivo, *queor*, *quear*, *quibor*, et si qua
 sunt similia. Genera verborum, quæ ab aliis significa-
 tionibus dicuntur, quinque sunt: activa, passiva, neutra,
 communia, deponentia. Activa sunt quæ o littera
 terminantur, et accepta r faciunt ex se passiva, ut
lego, *legor*. Passiva sunt quæ in r littera terminan-
 tur, et ea amissa, redeunt in activa, ut *legor*, *lego*.
 Neutra sunt, quæ o littera terminantur, et accepta r
 littera, Latina non sunt, ut *sto*, *curro*. Sunt etiam
 neutra, quæ i littera terminantur, ut *odi*, *novi*, *cæpi*,
memini. Sunt item quæ um syllaba desinunt, ut *sum*,
prosum; item quæ in *et* exeunt, et impersonalia di-
 cuntur, ut *pu-det*, *pœnitet*, *tædet*; sed hæc et similia
 defectiva existimanda sunt. Sunt præterea neutro

passiva, ut *audeo*, *ausus sum*, *gaudeo*, *gavisus sum*,
soleo, *solitus sum*. Deponentia sunt, quæ r littera
 terminantur, et ea amissa, Latina non sunt, ut *con-*
ficio, *convertor*. Communia sunt, quæ r littera ter-
 minantur, et in duas formas cadunt, agentis et pa-
 tientis, ut *scrutor*, *criminator*. Dicimus enim, *scrutor te*,
 et *scrutor a te*; *criminator te*, *criminator a te*. Sunt verba
 extra hanc regulam, quæ inæqualia dicuntur, ut *so-*
leo, *facio*, *fit*, *fido*, *audeo*, *gaudeo*, *vescor*, *feror*, *me-*
deor, *edo*, *volo*, *nolo*. Sunt quæ non rite declinari
 possunt, ut *cedo*, *ave*, *faxo*, *is*, *infit*, *inquam*, *quæso*,
aio. Sunt item monosyllaba, quæ etiam contra regu-
 lam producta sunt, ut *sto*, *do*, *fit*. Similiter verba
 incertæ significationis, *tondeo*, *lavo*, *fabrigo*, *punio*,
numero, *munio*, *partior*, *populor*, *assentior*, *adulor*,
luctor, *auguror*; hæc enim omnia verba in o et in r
 litteras finiuntur, et his verbis tempora participio-
 rum accidunt pene omnia. Sunt item verba quæ
 componere possunt, ut *pono*, *traho*, *repono*, *retraho*.
 Sunt quæ non possumus, ut *aio*, *quæso*. Numeri ver-
 bis accidunt duo: singularis et pluralis. Singularis,
 ut *lego*; pluralis, ut *legimus*. Item secundum quos-
 dam dualis, ut *legere*. Figuræ verborum duæ sunt;
 aut enim simplicia sunt verba, ut *scribo*; aut com-
 posita, ut *describo*. Componuntur et verba qua-
 tuor modis, ut cæteræ partes orationis, ut *repono*,
sufficio, *reficio*, *incipio*, *suspendo*. Sunt verba com-
 posita quæ simplicia fieri possunt, ut *repono*, *dis-*
traho; sunt quæ non possunt, ut *suspicio*, *compleo*.
 Tempora verbis accidunt tria: præsens, præteritum,
 et futurum. Præsens, ut *lego*; præteritum, ut *legi*;
 futurum, ut *legam*, sed præteriti temporis differentiæ
 sunt tres: imperfecta, perfecta, plusquam perfecta.
 Imperfecta, ut *legebam*; perfecta, ut *legi*; plusquam
 perfecta, ut *legeram*. Ergo in declinatione verborum
 numeramus: præsens, præteritum imperfectum,
 præteritum perfectum, præteritum plusquam per-
 fectum et futurum. Personæ verbis accidunt tres:
 prima, secunda, tertia. Prima est, quæ dicit, ut *lego*.
 Secunda, cui dicitur, ut *legis*. Tertia, de qua dici-
 tur, ut *legit*. Sed prima persona non indiget casu,
 sed admittit plerumque nominativum, ut *ver-*
beror i nocens, *servio liber*. Secunda persona trahit
 nominativum, ut *verberans innocens*, *servis liber*.
 Tertia persona trahit nominativum, ut *verberatur*
innocens, *servit liber*. Quinetiam verba impersonalia
 quæ in *tur* exeunt, casui serviunt dativo et ablativo,
 ut *geritur a te*, vel *illi*; *licitur mihi*, *tibi*, *illi*. Quæ in
it exeunt, casui deserviunt dativo, ut *contingit mihi*,
tibi, *illi*; quæ in *et* exeunt, ea modo accusativo ca-
 sui serviunt, ut *libet mihi*, *tibi*, *illi*; *decet me*, *te*, *illum*.
 Sunt verba præterea quorum alia genitivi casus for-
 mulam servant, ut *misereor mei*, *tui*, *suï*; *reminiscor*
mei, *tui*, *suï*; alia dativo, ut *maledico tibi*, *suadeo tibi*;
 alia accusativi, ut *accuso illum*, *invoco istum*; alia
 ablativi, ut *discedo ab illo*; *avertar ab illo*; alia sep-
 timi casus, ut *fruor te*, *potior auro*. Communia verba
 indicativi temporis, primæ personæ aut e, aut i, aut
 u, aut o, habent. Si autem vocalem aut o litteram
 non habuerint, exceptis f k et q, cæteras omnes La-
 tinas accipiunt consonantes: e, ut *sedeo*; i, ut *ina-*
nio; u, ut *ruo*; b, *bibo*; c, *voco*; d, *vado*; g, *lego*;
 h, *traho*; l, *pello*; m, *amo*; n, *cano*; p, *scalpo*; r,
curro; s, *lasso*; t, *plecto*; x, *nexo*. In his accidunt i
 et u, pro consonantibus, ut *adjuvo*; nam *triumpho*,
 per p et h scribitur. Ho litteræ non præponitur.
 Item q, f, m, n, o, litteræ præponi non potest.
 Sunt verba defectiva alia per modos, ut *cedo*; alia
 per formas, ut *facesso*; alia per conjugationem, ut
adsum; alia per genera, ut *audeo*; alia per numeros,
 ut *saxo*; alia per figuras, ut *impleo*; alia per tem-
 pora, ut *sero*; alia per personas, ut *cedo*, *edo*,
facesso, *adsum*, *soleo*, *faxo*. Verba quoque imperso-
 nalia cum per omnes modos declinari possunt, inve-
 niuntur quædam defectiva, ut *libet*, *miseret*

Adverbium, est pars orationis, quæ adjecta verbo
 significationem ejus aut complet, aut minuit, ut *jam*

faciam, vel, *non faciam*. Adverbia aut a se nascuntur, ut *heri*, *hodie*, aut ab aliis partibus orationis veniunt. Veniunt aut a nomine appellativo, ut *doctus*, *docte*, a proprio nomine, ut *Tullianus*, *Tulliane*; a pronomine, ut *meatim*, *tuatim*; a verbo, ut *cursim*, *strictim*; a nomine et verbo, ut *pedetentim*; a participio, ut *indulgens*, *indulgenter*. A nomine venientia aut in *a* exeunt, ut *una*; aut in *e* productam, ut *docte*; aut in correptam, ut *rite*; aut in *i*, ut *vesperi*. aut in *o* productam, ut *falso*; aut in *o* correptam, ut *modo*; aut in *u*, *noctu*; aut in *el*, ut *semel*; aut in *m*, ut *strictim*; aut in *r*, ut *breviter*; aut in *s*, ut *funditus*. Adverbia quæ in *e* exeunt produci debent, præter illa quæ aut non comparantur, ut *rite*, aut comparationis regulam non servant, ut *bene*, *male*; faciunt enim, *bene*, *melius*, *optime*; *male*, *pejus*, *peissime*; aut ea quæ a nomine verbove veniunt, ut *impune*, *sæpe*, *cæterum*, *facile* et *difficile*. Quædam adverbia ponuntur, quæ nomina potius dicenda sunt esse pro adverbis posita, ut est, *torvum clamat*, *horrendum resonat*. Ergo adverbia quæ in *e* productam exeunt ab eo nomine veniunt quod dativo casu *o* littera terminatur; ut *huic dicto*, *docte*. Quæ in *r* exeunt, ab eo nomine veniunt quod dativo casu in *i* litteram terminantur, ut *huic aqili*, *agiliter*. Contra hanc regulam multa sæpius usurpavit auctoritas; nam, ut diximus, quædam in dativo casu permanent, et adverbia faciunt, ut *falso*, *sedulo*; quædam multa contra faciunt, ut *huic duro*, non *dure*, sed *duriter*. Adverbio accidunt tria significatio, comparatio, et figura. Significatio adverbiorum in hoc cernitur, quia sunt adverbia loci, ut *hic*; temporis, ut *hodie*, *nuper*; numeri, ut *semel*, *bis*; negandi, ut *non*; affirmandi, ut *etiam*, *quin*; demonstrandi, ut *en*, *ecce*; optandi, ut *utinam*; hortandi, ut *eia*; ordinis, ut *deinde*; interrogandi, ut *cur*, *quamobrem*; similitudinis, ut *quasi*, *cœu*; qualitatis ut *docte*, *pulchre*; quantitatis, ut *parum*, *multum*; dubitandi, ut *forsitan*, *forsasse*; personalia, ut *mecum*, *tecum*, *nobiscum*, *vobiscum*; vocandi, ut *heus*; respondendi, ut *hem*; separandi, ut *scorsum*; jurandi, ut *ædepol*; *Castor*, *hercle*, *medius fidius*; eligendi, ut *potius*, *imo*, congregandi, ut *simul*, *una*, *pariter*; prohibendi, ut *ne*; eventus, ut *forte* aut *fortuito*; comparandi, ut *magis*, *tam*. Sunt etiam infinita, ut *ubi*; quædam finita, ut *hic*, *modo*. Adverbia loci duas formas habent: in loco et ad locum. In loco, ut *intus*, *foris*; ad locum, ut *intro*, *foras*. Dicimus enim *intus sum*, *foris sum*, *intro eo*. Adjiciunt quidam de loco, ut *intus exeo*, *foris venio*. Adjiciunt etiam quidam per locum, ut *hac*, *illac*, *istac*, *heus* et *heu*. Interjectiones multi non adverbia putaverunt, ideo quia non semper hæc subsequuntur verbum. Comparatio accidit adverbio, quia hic quoque comparationis gradus sunt tres: positivus, ut *docte*, comparativus, ut *doctius*, superlativus ut *doctissime*. Et cum adverbia quoque sunt, quæ per omnes gradus ire non possunt, ideo his ad augendam significationem pro comparativo et superlativo, *magis* et *maxime* jungimus, ad minuendum, *minus* et *minime*. Quemadmodum enim comparantur, ita et diminuantur adverbia a positivo, ut *primum*, *primule*, *longe*, *longule*. A comparativo, ut *melius*, *meliuscule*, *longiuscule*. A superlativo vel nulla exempla, vel rara sunt. Figuræ adverbiorum duæ sunt: aut enim simplicia sunt adverbia, ut *docte*, *prudenter*, aut composita, ut *indocte*, *imprudenter*. Componuntur etiam adverbia modis quatuor. Sunt autem multæ dictiones dubiæ inter adverbia et nomen et pronomen, et verbum et participium, et conjunctionem et præpositionem, ut *falso*, *quo*, *pone*, *profecto*, *cum*, *propter*, *heu*. Quædam autem horum accentu discernimus, quædam sensu. Sunt adverbia loci, quæ imprudenter putant nomina: in loco, ut *Romæ sum*; de loco, ut *Roma venio*, ad locum, ut *Romam vado*. His præpositio non apponitur, quæ provinciis, locis, regionibusve adjici solent; ideo, quia de significatione nominis non recedunt, ut, *de Africa venio*, *Siciliam pergo*, *in Italia sum*. Præponitur separatim adverbis non applicabili-

ter, quamvis legimus *derepente*, *desursum*, *desubito*, *exinde et abusque*, et *dehinc*. Sed hæc tanquam unam partem orationis sub uno accentu pronuntiabimus.

Participium est pars orationis, dicta quod partem capit nominis, et partem verbi; recipit enim a nomine genera et casus, a verbo tempora et significationes, ab utroque numerum et figuram. Participio accidunt sex: genus, casus, tempus, significatio, numerus et figura. Genera participiis accidunt quatuor: masculinum, ut *lectus*; femininum, ut *lecta*; neutrum, ut *lectum*; commune, ut *legens*. Casus totidem sunt participiorum quot nominum; nam per omnes casus etiam participia declinantur. Tempora participiis accidunt tria: præsens, præteritum et futurum, ut *luctans*, *luctatus*, *luctaturus*. Significationes participiorum a generibus verborum sumuntur. Veniunt enim participia a verbo activo duo, præsentis temporis et futuri, ut *legens*, *lecturus*. A passivo duo, præteriti temporis et futuri, ut *lectus*, *legendus*. A neutro duo, præsentis temporis et futuri: ut *stans*, *staturus*. A deponenti tria: præsens, præteritum et futurum, ut *luctans*, *luctatus* et *luctaturus*. A communi quatuor: præsens, præteritum et duo futura, ut *criminans*, *criminatus*, *criminaturus* et *criminandus*. Inchoativa participia præsentis temporis sunt tantum, ut *horrescens*, *calescens*, *telescens*. Defectiva interdum alicujus temporis sunt, ut *soleo*, *soles*, *solitus*; interdum nullius, ut ab eo verbo quod est *memni* nullum participium reperitur. Interdum a non defectivo verbo, participia defectiva sunt, ut ab eo verbo quod est *studeo*, *studens*, futurum tempus non habet. Ab impersonali verbo participia nisi usurpata fuerint, non veniunt. Numerus participiis accidit uterque: singularis, ut *hic legens*; pluralis, ut *hi legentes*. Item figura participiorum duplex est: aut enim simplicia sunt participia, ut *scribens*; aut composita, ut *describens*. Componi etiam participia quatuor modis possunt. Sunt nomina speciem participiorum habentia, ut *comatus*, *galeatus*, quia a verbo non veniunt, non sunt participiis applicanda, ex quibus sunt etiam illa quæ cum participia videntur, verborum tamen significatione privata sunt, ut *pransus*, *cænatus*, *placita*, *nupta*, *triumphata*, *regnata*; nam *prandeor*, *cænor*, *placeor*, *nubor*, *triumphor*, *regnor*, non dicuntur. Sunt alia participia quæ, accepta præpositione, et a verbis et a participiis recedent, ut *innocens*; nam *noceo* dicitur, *innocéo* non dicitur. Sunt alia participia defectiva, quæ per omnia tempora ire non possunt, quæ a verbo veniunt, ut *ceptus*, *arguendus*. Sunt veluti participia, quæ a verbo veniunt, et quia tempus non habent, nomina magis quam participia judicantur, ut est *furibundus*, *ludibundus*, *moribundus*. Sunt multa participia eadem et nomina, ut *passus*, *visus*, *cultus*, *sapiens*, *indulgens*: quæ tamen et casibus discrepant, et temporibus dignoscuntur, et comparata mutantur. Sunt participia quæ accepta comparatione fiunt nomina, ut *acceptus*, *incensus*, *acceptior*, *incensior*. Adverbia de participiis fieri posse, nonnulli negant, sed hos plurimæ lectionis revincit auctoritas.

Conjunctio est pars orationis annectens ordinansque sententiam. Conjunctioni accidunt tria: potestas, figura et ordo. Potestas conjunctionum in quinque species dividitur. Sunt enim copulativæ, disjunctivæ, expletivæ, causales et rationales. Copulativæ sunt hæc *et*, *que*, *ac*, *atque*, *at*, *ast*. Disjunctivæ autem, *ne*, *vel*, *nec*, *an*, *neque*. Expletivæ, *quidem*, *equidem*, *saltem*, *videlicet*, *quanquam*, *quamvis*, *quoque*, *autem*, *porro*, *licet*, *tamen*. Causales, *si*, *etsi*, *etiamsi*, *siquidem*, *cum*, *quandoquidem*, *quinetiam*, *quamvis*, *sin*, *seu*, *sive*, *nam*, *neque*, *si*, *nisi*, *si enim*, *enim ne*, *sed*, *interea*, *quamobrem*, *præsertim*, *item*, *itemque*; *cæterum*, *alioquin*, *præterea*. Rationales: *ita*, *itaque*, *enimvero*, *quare*, *quia*, *quapropter*, *quoniam*, *quoniamquidem*, *quippe*, *ergo*, *ideo*, *igitur*, *scilicet*, *propterea*. Figuræ conjunctionum duæ sunt: simplex, ut *nam*; composita, ut *namque*. Ordo conjunctionum in hoc est, quia aut sunt præpositivæ præpositiones, ut *at*, *ast*; aut sub-

junctionis, ut *quæ*; aut communes, ut *ergo*, *igitur*. Sunt etiam dictiones quas incertum est utrum conjunctiones, an præpositiones, an adverbia nominemus, quæ tamen omnes sensu facile discernuntur, nam et conjunctiones pro aliis conjunctionibus positæ inveniuntur potestate mutata.

Præpositio est pars orationis, quæ, præposita aliis paribus orationis, significationem earum aut complet, aut mutat, aut minuit. Nam aut nomini præponitur, ut *invalidus*; aut pronomini præponitur, ut *per me*; aut supponitur, ut *mecum*, *tecum*, *nobiscum*, *vobiscum*, aut verbum præcedit, ut *præfero*; aut adverbium, ut *expresse*; aut participium, ut *præcedens*; aut conjunctionem, ut *absque*; aut semet, ut *circumcirca*. Præpositiones aut casibus serviunt aut loquelis, aut ejus casibus et loquelis conjuguntur, ut *di*, *dis*, *re*, *se*, *an*, *con*. Dicimus enim, *diduco*, *distraho*, *recipio*, *secubo*, *amplector*, *congregior*. Separantur, ut *apud*, *penes*. Conjuguntur et separantur cæteræ omnes, ex quibus *in* et *con* præpositiones si ita compositæ fuerint, ut eas statim s vel f litera consequatur plerumque producantur, ut *insula*, *insula*, *consilium*, *confessio*.

Præpositioni accidunt solummodo casus. Casus namque in præpositionibus duo sunt, accusativus et ablativus. Aliæ enim præpositiones accusativo casui præponuntur, aliæ ablativo, aliæ utrique casui. Accusativi casus præpositiones hæc sunt; *ad*, *apud*, *adversum*, *cis*, *circa*, *citra*, *circum*, *contra*, *erga*, *extra*, *intra*, *inter*, *infra*, *juxta*, *ob*, *pone*, *per*, *prope*, *propter*, *secundum*, *post*, *trans*, *ultra*, *præter*, *supra*, *usque*, *penes*. Dicimus enim *ad patrem*, *apud villam*, *ante ædes*, *adversum inimicos*, *cis Rhenum*, *citra fori*, *circum vicinos*, *circa templum*, *contra hostem*, *erga propinquos*, *extra terminos*, *inter naves*, *intra mœnia*, *infra tectum*, *juxta macellum*, *ob augurium*, *pone tribunal*, *per parietem*, *prope fenestram*, *propter amnem*, *secundum fores*, *post tergum*, *trans ripam*, *ultra fines*, *præter officium*, *supra cælum*, *usque Oceanum*, *penes arbitros*. Ex his, *ad* et *apud*, cum unius casus sint, diverso modo ponuntur. Dicimus enim: *Ad amicum vado*, *apud amicum sum*; non enim dicitur recte: *Apud amicum vado*, *ad amicum sum*. *Usque* præpositio plurimis non videtur, quia sine aliqua præpositione proferri non solet, unde adjungitur utrique casui, pro qualitate præpositionis ejus cui fuerit copulata, ut *usque ad*, et *usque ab*.

Ablativi casus præpositiones sunt hæc: *a*, *ab*, *abs*, *cum*, *coram*, *clam*, *de*, *e*, *ex*, *pro*, *præ*, *palam*, *sine*, *absque*, *tenus*. Dicimus enim, *a domo*, *ab homine*, *abs quolibet*, *cum exercitu*, *coram testibus*, *clam custodibus*, *de foro*, *e jure*, *ex præfectura*, *pro clientibus*, *præ timore*, *palam omnibus*, *sine labore*, *absque injuria*, *tenus pube*; sed hæc præpositio propter euphoniâ subicitur, et facit *pubetinus*. *Clam* præpositio casibus servit ambobus. Utriusque casus præpositiones

sunt hæc, *in*, *sub*, *super* et *subter*. Quarum *in* et *sub*, tunc præpositiones accusativi casus sunt, cum *adversum* vel *ante* significant, ut *ibat in Eurialum* et *sub ipsum Arcturum*, id est *a te*. Tunc ablativi casus, cum vim recte retinent, nec pro accusativis præpositionibus ponuntur. Item accusativi casus sunt, cum ad locum vel nos, vel quoslibet, vel ire, isse, ituros esse significamus, cujus rei exempla sunt hæc: *In*, accusativi casus, ut *itur in antiquam silvam*. *In*, ablativi casus ut, *Stans cessa in puppi*. *Sub* accusativi casus, ut *Postesque sub ipsos Nituntur gradibus*. *Sub*, ablativi casus ut:

Arma sub adversa posuit radiantia quercu.

Subter vero et *super*, cum accusativo casu naturaliter præponuntur, et ablativo casui tum plerumque junguntur, ut *Gemina sub arbore sidunt*. Et:

Ferre juvat subter densa testudine casus.

Quoniam multi sint qui non putant præpositiones ambiguas esse, nisi duas, *in* et *sub*. Cæteræ *super* et *subter*, cum locum significant, ablativo junguntur figurate. Extra quam formam *super* præpositio, cum *de* significat, hoc est mentionem de aliquo fieri tentat, ablativi casus est tantum, ut:

Multa super Priamo rogatus, super Hectore multa

Separatæ præpositiones acuantur conjunctæ casibus, aut loquelis, cum suam sæpe commutant, et communes fiunt. Præpositiones autem ipsæ verba corrumpunt, ut *conficio*; aut ipsæ corrumpuntur, ut *suffero*; aut et corrumpunt, corrumpuntur, ut *suscipio*. Antiqui præpositiones et genitivo casui conjungebant, ut *currum tenus*, vel *currum*. Item *post* et *ante* et *circum*, utrisque casibus adjunctas invenimus. Sed scire nos convenit præpositiones vim suam tunc retinere, cum præponuntur. suppositas vero et significationem suam et vim nominis et legem propriam non habere. Separatæ præpositiones separatis præpositionibus non coherent, et adverbia faciunt, si quando illas non sequitur casus. Sunt qui putant accidere præpositioni et figuram et ordinem. Figuram, quia sunt præpositiones simplices, ut *ab*; compositæ, ut *absque*. Ordinem, quia sunt præpositiones præpositivæ, ut *sine*; subjunctivæ, ut *tenus*. Sed hæc nos et similia in his numeramus quæ inæqualia nominantur.

Interjectio est pars orationis interjecta aliis partibus orationis ad exprimendum animi affectus, aut metuendi, ut *hei*, aut optantis, ut *ô*, aut dolentis, ut *heu*, aut lætantis, ut *evax*. Sed hanc adverbis Græci applicant, quod ideo Latini non faciunt, quia hujusmodi voces non statim subsequitur verbum. Licet autem pro interjectione etiam alias partes orationis singulas pluresve supponere, ut *nefas*, *pronefas*. Accentus interjectionum certi esse non possunt, ut vere in aliis vocibus, quas inconditas invenimus.

Libelli de octo partium orationis finis.

DE ARITHMETICIS NUMERIS

LIBER.

I. DE NUMERIS.

Numerus est multitudo ex unitatibus constituta; nam unio semel, non potest esse numerus. Arithmetica autem est disciplina numerorum. Græci enim numerum *ῥυθμὸν* vocant. Numeri disciplinam apud Græcos primum Pythagoram perhibent conscripsisse, ac deinde a Nicomacho diffusius esse dispositam. Cum apud Latinos primum Apuleius, deinde Boetius transtulerunt. Numero, nummus nomen dedit, et a sui frequentatione vocabulum ei indidit. *Unus*, a Græco nomen trahit: Græci enim *unum*, *ἓνα* dicunt. Sic *duo* et *tres*, quos illi *δύο* et *τρία* appellant. *Quatuor* vero, a figura

D quadrata nomen sumpsit; sic et reliqua numerorum nomina a Græca lingua etymologiam trahunt. Datum est nobis etiam ex aliqua parte sub numerorum consistere disciplina, quando et horas per eam discamus, quando de mensium circulis disputamus. Quo etiam spatium redeuntis anni agnoscimus: per numerum siquidem, ne eum confundamus, instrui-mur. Tolle numerum in rebus, et omnia pereunt. Adime sæculo computum, et cuncta ignorantia cæca complectentur, nec differri possunt a cæteris animalibus, qui calculi nesciunt rationem. Divisio numerorum de paribus et imparibus est. Numerus siquidem dividitur in paribus et in imparibus. Par numerus